

УДК 82:398.91.133.1+512.16+161.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/57-2-22>

Ольга КОБРИНЕЦЬ,

orcid.org/0000-0002-0704-3682

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації

Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

(Харків, Україна) olgakobrynets@yahoo.fr

Лариса САВИЦЬКА,

orcid.org/0000-0002-9158-6304

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації

Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

(Харків, Україна) larisa-savickaya@hotmail.com

Олена ПАНТЕЛЄЄВА,

orcid.org/0000-0002-5778-4866

доцент кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій

Національної академії Національної гвардії України

(Харків, Україна) panteleevamatlash@gmail.com

ЗОБРАЖЕННЯ РОДИННИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ФРАНЦУЗЬКИХ, ТУРЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ ТА ПРИКАЗКАХ

В статті зроблено спробу класифікувати прислів'я та приказки з теми родинних відносин за змістом та головною ідеєю висловлювання, а також знайти більш менш близькі еквіваленти на лексичному матеріалі декількох мов (французької, турецької та української) як представників західноєвропейської, східної та східноєвропейської культур. Вивчення паремій в різних мовах та їх порівняння з рідною дає більш глибоке розуміння інших культур та допомагає покращити міжкультурну комунікацію.

Як показав аналіз, це не завжди виявилось можливим. Ми встановили, що деякі паремії мають аналоги з дослівним, буквальним перекладом навіть в генетично неспоріднених мовах, а деяким потрібен більш менш близький за змістом еквівалент. Трапляються і такі випадки, коли навіть приблизного еквіваленту знайти не вдається. На це впливають не тільки різні граматичні структури порівнювальних мов, але й розбіжності в культурах, ментальності, релігіях (іслам, католицизм, православ'я), особливості традицій країн та історії розвитку мов різних народів, тощо.

Проведений аналіз доводить, що в зображенні родинних зв'язків у трьох порівнювальних мовах є багато спільного. Так, ми спостерігаємо ідентичні, паралельні, а іноді і однакові взаємовиключні формули родинної взаємодії. У французькій мові, а ще більше у турецькій, у порівнянні з українською виявляється патріархальність сімейного устрою. Зауважимо, що при цьому не принижується роль жінки, як матері та берегині сімейного вогнища, родинного затишку та втілення сімейних і духовних цінностей.

У більшості випадків в усіх мовах спостерігається звукова гармонія та милозвучність завдяки римі, але найбільшу кількість рим в пареміях демонструє саме українська мова. Це сприяє швидкому запам'ятовуванню прислів'я чи приказки. Серед літературних художніх засобів ми виявили алегоричні порівняння, протиставлення, фітоморфну і зооморфну метафори, іронію.

Ключові слова: усна народна творчість, паремії, французька мова, турецька мова, українська мова, міжкультурна комунікація.

Olga KOBRYNETS,

orcid.org/0000-0002-0704-3682

PhD in Philology, Associate Professor;

*Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Cross-cultural Communication
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
(Kharkiv, Ukraine) olgakobrynets@yahoo.fr*

Larysa SAVYTSKA,

orcid.org/0000-0002-9158-6304

PhD in Philology, Associate Professor;

*Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Cross-cultural Communication
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
(Kharkiv, Ukraine) larisa-savickaya@hotmail.com*

Olena PANTELEEVA,

orcid.org/0000-0002-5778-4866

*Associate Professor at the Department of Philology, Translation and Strategical Communications
National Academy of National Guard of Ukraine
(Kharkiv, Ukraine) panteleevamatlash@gmail.com*

IMAGE OF FAMILY CONNECTIONS IN FRENCH, TURKISH AND UKRAINIAN PROVERBS AND SAYINGS

The article attempts to classify proverbs and sayings on the topic of family relations according to the content and main idea of the statement, as well as to find out more or less close equivalents in the lexical material of several languages (French, Turkish, and Ukrainian) as representatives of Western, Eastern, and Eastern European cultures. Studying paroemias in different languages and comparing them with Ukrainian, the native language, gives deeper understanding of other cultures and helps to improve cross-cultural communication.

As the analysis shows, it is not always possible. We found out that some paroemias have analogues with literal, literal translation even in genetically unrelated languages, and some need more or less close equivalent in content. There are also cases when even an approximate equivalent cannot be found. This is influenced not only by different grammatical structures of the comparative languages, but also by differences in cultures, mentality, religions (Islam, Catholicism, Orthodoxy), peculiarities of country traditions and the history of the development of national languages, etc.

The conducted analysis proves that there is much in common in the depiction of family ties in three comparative languages. It is observed identical, parallel, and sometimes the same mutually exclusive formulas of family interaction. In French language and even more in Turkish comparing with Ukrainian, the patriarchal nature of the family system is evident. It is noted that it does not demean the role of woman as mother and keeper of the family hearth, family comfort and the embodiment of family and spiritual values.

In most cases, sound harmony and melodiousness are observed in all languages due to rhyme but the Ukrainian language shows the largest number of rhymes in paroemias. It helps to remember a proverb or saying quickly. Among the literary artistic means allegorical comparisons, contrasts, phytomorphic and zoomorphic metaphors, irony are investigated.

Key words: *oral folk art, paroemia, French language, Turkish language, Ukrainian language, cross-cultural communication.*

Прислів'я та приказки є важливим джерелом інформації національно-культурного характеру. Саме в усній народній творчості відображується найбільшою мірою багатство, своєрідність та унікальність будь-якої мови. Вивчення цього жанру становить великий інтерес не тільки для філологів, а взагалі для широкого кола читачів. Ми знаємо, що культура, історія, традиції, звички, побут, стереотипи, духовність, віросповідання і навіть соціально-економічні умови народу, нації, знаходять своє відображення у мові. І саме мова через прислів'я та приказки транслює ціннісні орієнтації, етнопсихологічні особливості та світогляд

певного народу. До того ж ці скарби народної мудрості, які акумулювалися впродовж довгих століть, допомагають нам зараз зробити свою мову виразною та образною.

Безперечний інтерес представляє вивчення відтворення родинних відносин у мовній картині світу, а саме в її окремому прошарку – фразеологічній картині світу. Знайомлячись з усною народною творчістю інших народів, людина розширює власне світосприйняття та долучається до діалогу культур, оскільки має можливість порівняти їх з пареміями рідної мови та визначити як спільні, так і відмінні ознаки менталітету інших етносів.

У закордонній лінгвістиці відсутня традиція розрізнення прислів'їв та приказок, тому вважаємо за доцільне розглядати паремії з єдиних позицій.

Постановка проблеми. Проблема вивчення взаємного впливу мов та культур, особливостей спілкування у процесі міжкультурної комунікації набуває все більшого значення у зв'язку з постійним розширенням міжнародних контактів. Цей факт робить доцільним дослідження зображення родинних відносин на лексичному матеріалі декількох мов (французької, турецької та української) як представників західноєвропейської, східної та східноєвропейської культур.

З одного боку, не підлягає сумніву той факт, що такі поняття, як «сім'я», «родинні відносини» є універсальними для будь-якого народу і мають базуватися на єдиних непохитних цінностях, але їхній прояв та відображення в тій чи іншій мові напевно мають свої особливості та відмінності, які ми намагатимемося виявити при порівнянні різних мов.

Аналіз досліджень за темою. Наше дослідження поєднує у собі декілька наукових напрямків, оскільки знаходиться на стику різних розділів мовознавства. Це пареміологія (Г. Л. Пермяков, З. К. Тарланов, В. Мідер, А. Тейлор та ін.), лінгвокультурологія (В. Н. Телія, О. А. Дмитрієва, А. О. Свинцова та ін.), когнітивна лінгвістика (О. В. Іванова, О. В. Маркелова, О. С. Кубрякова та ін.), етнопсихолінгвістика (В. В. Красних, Т. В. Цив'ян, Г. Д. Грачов та ін.).

Мета. Дослідити художні засоби зображення родинних зв'язків з позицій лінгвістичного та літературного аналізу та виявити особливості національно-культурної семантики у французькій, турецькій та українській мовах крізь призму народної творчості на прикладі прислів'їв та приказок.

Об'єкт дослідження – прислів'я та приказки про родинні взаємовідносини як носії національно-культурної семантики.

При аналізі матеріалу використовувалися наступні **методи**: аналітичний, класифікаційний, описовий, порівняльний, семантичний, лексикографічний.

Виклад основного матеріалу. В багатьох культурах поняття *сім'я* і *рід*, *родинні відносини* мають тісний взаємозв'язок і співвідносяться як часткове та загальне. Існує чимала кількість приказок на тему спадковості між поколіннями, тому що походження людини, гени дуже важливі для продовження роду та зумовлюють долю нащадків (*Сім'ю цінувати – щасливим бути. У добрій*

сім'ї добрі діти ростуть. Від худої курки – худі яйця). Наші пращури приділяли велику увагу добору майбутньої пари для своєї дитини заради народження здорового потомства. Ці приказки висловлюють фізичну або моральну схожість між нащадками та їхніми пращурами (батько – син, дід – плід, дитина – предки, мати та батько – дитя, мамка й татко – дитятко, матка – діти, мати – син, мати – дочка): **Tel père, tel fils.** (досл. *Який батько, такий і син.*) = **C'est bien le fils de son père.** (досл. *Це син свого батька.*) = **L'enfant ressemble à ses ancêtres.** (досл. *Дитина схожа на своїх предків.*) = **Bon sang ne peut mentir.** (досл. *Гарна кров не може брехати.*) / **Babasının oğlu (olmak).** (досл. *(Бути) батьковим сином.*) = **Herkes ana baba evladıdır.** (досл. *Кожен – дитина своїх батьків.*) = **Ash ne ise nesli de odur.** (досл. *Які нащадки, таке й потомство.*) = **Oğlan babaya, kız anaya çeker.** (досл. *Син схожий на батька, а дочка – на мати.*) / **По татку й дитятко. = У добрій сім'ї добрі діти ростуть. = Які батьки, такі і діти. = Які мамка й татко, таке й дитятко. = Який батько, такий і син. = Яке дерево – такий клин, який батько – такий син. = Який дід, такий його й плід. = Яка хатка, така й пані-матка. = За горами мала хмаронька, яка мати, така й донька. = Яка вода, такий млин, яка мати, такий син. = Яка клепка – така й бочка, яка мати – така й дочка.**

Хочеться відмітити риму, яка спостерігається в українському варіанті. Вона додає милозвучності та сприяє кращому запам'ятовуванню: *татко – дитятко, клин – син, дід – плід, хатка – матка*. Рима у турецьких прикладах: *babaya – anaya*.

Цікава, на нашу думку, турецька приказка **«Ana ile kız, helva ile koz»** (досл. *Матір з дочкою, халва з волоським горіхом*), в якій спадкова схожість матері з донькою порівнюється з нерозривністю двох понять: східних ласощів та їхньою невід'ємною складовою, горіхом.

До того ж у турецькій мові ми знайшли приказку **«Hiç de anasının kızı / babasının oğlu değil»** (досл. *Зовсім не дочка своєї матері / зовсім не син свого батька.*), яка може трактуватися у два способи залежно від контексту і тону. Перший, коли діти зовсім не схожі на свою матір або свого батька. А другий з іронією у значенні *«Чого можна від нього/неї очікувати, якщо він/вона дитина такої матері, такого батька?!»*.

Рід у багатьох етносах найчастіше асоціюється з деревом (генеалогічне дерево, фамільне дерево, сімейне древо, Диво древо і навіть конкретизується в дуб або яблуню). Порівнюючи паремії, ми бачимо спільне: сім'я, рід метафорично зображуються в образі дерев (у французькій це груша та яблуня, у

турецькій – груша, в українській – яблуня, слива та дуб): **La pomme ne tombe jamais loin de l'arbre.** (досл. *Яблуко завжди падає близько свого дерева.*) = **D'un poirier ne tombe jamais de pommes.** (досл. *Зі сливи яблуко не впаде.*) = **La poire tombe sous sa branche.** (досл. *Груша падає під свою гілку.*) / **Armut dalının dibine düşer.** (досл. *Груша падає під свою гілку.*) = **Armut ağacı elma vermez.** (досл. *Груша яблук не родить.*) / **Яблуко від яблуньки недалеко падає. = Яблучко від яблуньки недалеко відкотиться. = Яке дерево – така й сливка, яка мати – така й дівка. = Від яблуньки яблука, від дуба – жолудь. = Який дуб – такий тин, який батько – такий син.**

Значимо, що приказка «яблуко від яблуні» вживається в основному в негативному контексті. В ній та її аналогах попереджується про негативну спадковість, неправильне виховання або погані риси, які передаються від одного покоління наступному. Адже діти, як правило, наслідують якості своїх батьків, тобто є дуже схожими на свою родину. Тут зашифрований неминучий причинно-наслідковий зв'язок, коли можна змоделювати очікування і не варто сподіватися на диво: від яблуні не родяться жолуді або шишки, від груші яблука.

Рослинний код спорідненості передається через образ дерева або рослини та їхні частини (насіння, коріння, гілки, стебла, плоди): *Людина без сім'ї, що дерево без плодів.* Такий художній засіб називається фігоморфною метафорою. Гарні гени (у переносному значенні *насіння, коріння*) є запорукою гідних, розумних нащадків (плодів): *дерево дає плід, корінь – паросток, коріння – насіння, пшениця – паляницю.* Розглянемо інші аналози: **Tel arbre, tel fruit.** (досл. *Яке дерево, такий і плід.*) = **Tel grain, tel pain.** (досл. *Яке насіння, такий і хліб.*) / **Meuve, ağaçtan uzağa düşmezmiş.** (досл. *Плід недалеко від дерева падає.*) = **Ağaç yaprağıyla güzeldir.** (досл. *Дерево красиве своїм листям.*) / **З кривого дерева крива й тінь. = Чий корінь, того й плід. = Яке коріння, таке й насіння. = Який корінь, такий і паросток. = Від доброго кореня добрі й окоренки. = Яка пшениця, така й паляниця.**

Рима спостерігається в усіх мовах крім турецької: *grain – pain, коріння – насіння, пшениця – паляниця.*

Ототожнення нашими пращурами людини, поняття роду, сім'ї з рослинним світом, а також алегоричне порівняння з тваринами (вовком, ягням, лосем, свинею, коровою, собакою, кобилою), птахами (куркою) і навіть рибами (оселедцем у французькій мові) знаходить відображення

у зразках народної творчості. Розглянемо приклади зооморфної метафори: **Le caque sent toujours le hareng.** (досл. *Бочка завжди пахне оселедцем.*) / **Kurdun oğlu kuzu olmaz.** (досл. *Син вовка не може бути ягням.*) = **Kurdun oğlu kurt olur.** (досл. *У вовка народиться вовчечня.*) = **Öküüz altında buzağı aranmaz.** (досл. *Не шукай теля під биком.*) = **Anası ne ki, danası ne olsun?** (досл. *Яка мати (корова), таке й теля.*) = **İtten kuzu türemez.** (досл. *У собаки не виросте ягня.*) = **Anadan alaca da dogar, kula da.** (досл. *У матері може народитися і рябе, і буре.*) = **Domuzdan insan doğmaz.** (досл. *Від свині людина не народиться.*) = **Kuş gördüğü yuvayı yapar.** (досл. *Птах зів'є таке гніздо, яке бачив.*) / **Від лося – лосенята, від свині – поросята. = Від худою курки – погані яйця. = Кожна корова своє теля лиже. = Кобилка брик, та лоша брик.**

У зазначеному вище турецькому прислів'ї «**Anadan alaca da dogar, kula da**» зооніми *at* (кобила) і *tay* (лоша) мають на увазі імпліцитно. (Биктагірова, 2007: 3).

Як бачимо різноманіття та велика кількість різних варіантів одного виразу свідчить про те, яке важливе значення з давніх давен надавали наші пращури фактору спадковості для продовження роду і наскільки відповідально ставилися до укладення шлюбу.

Проте трапляються і протилежні випадки, коли діти зовсім не схожі на своїх батьків у супереч з відомим «яблуко від яблуньки». Наведемо декілька прикладів паремій, у яких зображено, як діти не цінують того, що їм надали батьки. У першому випадку два покоління порівнюються з позиції їхнього ставлення до грошей: **À père avare, fils prodigue.** (досл. *У скупого батька, марнотратний син.*) / **Cimri babaya cömert oğul.** (досл. *У жадібного батька, щедрий син*) / **Батько складав, а син роздав.**

У наступних пареміях спостерігається порівняння з точки зору спадкоємності розуму, старанності, людських якостей: **À père sage, enfant stupide.** (досл. *У розумного батька, дурний син.*) = **À mère diligente, fille paresseuse.** (досл. *У старанної матері, ледача дочка.*) / **Akıllı babanın akılsız oğlu olur.** (досл. *У розумного батька син буває дурним.*) = **Her alimden alim doğmaz.** (досл. *Не в кожного вченого народиться вчений.*) / **Природа на дітях відпочиває. = Дурному синкові і батько розуму не приш'є. = Мати з батьком дбайливі, а дітки не роботящі.**

Іноді це навпаки протидія, якщо дитина зневажає спосіб життя або деякі вчинки чи поведінку своїх батьків і не хоче їх повторювати: **Aux**

parents méchants, enfants gentils. (досл. *У злих батьків, люб'язні діти.*) / **Буває добра вівця і від безпутного батька.** Ми не знайшли близьких аналогів цього прислів'я в турецькій мові.

В одній сім'ї можуть бути як добрі, так і погані люди. Як свідчить аналіз, в усіх трьох порівнювальних мовах в пареміях широко експлуатується образ «поганої, чорної, шолудивої вівці», «вирода», «божевільного» і навіть «чорта». Так кажуть про людину, не обов'язково члена родини, яка різко відрізняється від інших у негативному сенсі, соромить членів спільноти або сім'ї, псує загальну репутацію та наводить тінь на увесь рід. У самому широкому сенсі може трактуватися як «Кожне правило має свій виняток». Образи віслюка, паршивої вівці чи свині асоціюються з різко негативною характеристикою людини: **Chaque troupeau a sa brebis galeuse.** (досл. *У кожній отарі є паршива вівця.*) = **Il y a un mouton noir dans chaque troupeau.** (досл. *У білої вівці може бути чорне ягня.*) / **Ak koyunun kara kuzusu da olur.** (досл. *У білої вівці може бути чорне ягня.*) = **Bir ahırda at da bulunur, eşek de.** (досл. *В одній конюшні є і коні, і віслюки.*) = **Bir ağaçta gül de biter, diken de.** (досл. *На одному куці ростуть і троянди, і шипи.*) = **Her ailenin bir delisi vardır.** (досл. *В кожній сім'ї є свій божевільний.*) / **Нема роду без вироду.** = **Кожна отара не без паршивої вівці.** = **Шолудива вівця усе стало псує.** = **У болоті не без чорта.**

Щоб присоромити нащадків, які забули своє коріння та цураються своїх бідних або неосвічених батьків та незаможного походження, коли опиняються в кращих умовах життя, ніж у дитинстві, використовуються наступні паремії. Вони цікаві з точки зору метафоричних образів у порівнювальних мовах (зооморфна та фітоморфна метафори) та підбору лексичного матеріалу: **Le papillon oublie souvent qu'il était chenille.** (досл. *Часто метелик забуває, що колись був гусінню.*) / **Anası soğan, babası sarımsak, kendi gülbeşeker çıktı.** (досл. *Його мати – лук, батько – часник, він сам виявився варенням з лепестків троянди.*) / **Батько твій – панчоха, мати – ганчірка, а ти що за птах?**

Важливість обрання нареченої для продовження роду показано в наступних прислів'ях: **Regarde la mère avant la fille.** (досл. *Подивись на мати, перше ніж на дочку.*) / **Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.** (досл. *Подивись на матір – бери дівчину, подивись на край – обирай тканину.*) / **На матір дивись, а з дочкою женись.** В них висловлюється думка, що багато можна передбачити наперед, адже дівчина, наре-

чена, як правило, буде схожою на свою матір та вести себе як вона.

Принципи правильного виховання у сім'ї та повага до старших за віком є одним із основних орієнтирів будь-якого суспільства. Тому зневажливе ставлення до старшого покоління засуджується і в прислів'ях: **La fille veut apprendre à sa mère à faire des enfants.** (досл. *Дочка хоче навчити мати робити дітей.*) / **Tereciye tere satılmaz.** (досл. *Городнику салат не продаш.*) = **Balığa yüzme yi öğretme.** (досл. *Не вчи рибу плавати.*) = **Kırk yıllık balığa yüzme öğretilmez.** (досл. *Не вчи сорокарічну рибу плавати.*) / **Яйця курку не вчать.** = **Діти батька не вчать.** = **Не вчи вченого.** = **Не вчи рибу плавати.** = **Що можна мамці, того не можна ляльці.** Найбільшу варіативність, у порівнянні з французькою та турецькою, спостерігаємо в українській мові.

Принцип спадкоємності та схожості дітей з батьками добре демонструють і фразеологічні вислови: **une fille à maman** (досл. *матусина донька, уся в мати*), **un fils à papa** (досл. *батьків син, увесь в батька*), **un fils à maman** (досл. *матусин синок*), **une fille à papa** (досл. *матусева донька*) / **anasının kızı** (досл. *уся в мати, копія мати*), **babasının oğlu** (досл. *увесь в батька, копія свого батька*), **anasının kuzusu** (досл. *матусине ягнятко*) / **матусин синок, татусева донька, татусев синок.** Лише у французькій мові спостерігаються усі 4 варіанти фразеологічних виразів: поєднання дітей і батьків протилежних і однакових статей. У турецькій мові в подібних виразах поєднуються лише однакові статі: *батьків син, матусина донька.* В українській мові знаходимо три варіанти, окрім *матусина донька.* У французькій та українській мовах *татусев синок* та *матусева донька* позначають дітей, які мають вагомні фінансові привілеї, або ведуть розбещене мажорне життя завдяки грошам свого батька, і мають зневажливе значення. *Матусин синок* означає чоловіка, який не може перерізати у фігуральному сенсу пуповину і завжди в усьому слухається свою матір, не маючи власної думки або сміливості їй заперечити. **Anasının oğlu** у значенні *матусин синок* та **babasının kızı** (*матусеві донька*) в турецькій мові ми не знайшли. Проте ми знаходимо вираз **anasının kuzusu** (досл. *матусине ягнятко*), який застосовується як до чоловіка, так і до дівчини у зрозумілому нам значенні «матусин синок, слухняний синок, пай-синочок, пай-донечка, слухняна донечка». Також у турецькій мові знаходимо два вирази схожі за формою та будовою: **ana baba yavrusu** (досл. *матусине та татусеве дитячко*) і **anababa kuzusu** (досл.

батьківське ягня), що означають маленьке дитя, яке потребує захисту та догляду. Цікавою вважаємо приказку, зумовлену турецькими традиціями: **Analı kuzu, kınalı kuzu.** (досл. *Матусине ягня, крашене хною ягня*). Використовується у значенні *дитина, про яку піклується мати, доглянуте дитя, матусина донечка*.

Оскільки турецька культура – це культура з чоловічою домінантою, і саме син є гордістю і надією усієї сім'ї, то, мабуть, саме цим зумовлена відсутність в ментальності самого поняття «матусин синок» і неприпустимість такої поведінки з боку чоловіка. Зрозуміло, що в житті трапляється різне. Про важливе місце сина в турецькій сім'ї свідчать прислів'я: **Oğul babanın yerine yetiştirir, iki gözün biridir.** (досл. *Син лишається замість батька, його треба берегти як зіницю ока.*), **Oğlandır oktur, her evde yoktur.** (досл. *Син як стріла, в кожному домі його нема.*), **Oğlani her karı doğuramaz, er karı doğurur.** (досл. *Сина народить не кожна жінка, а лише достойна*) (Eren, 2017: 19).

І у турецькому, і у французькому суспільстві головуюча роль у родині, роль лідера належить чоловікові, тобто ми говоримо про власне патріархальну сім'ю. Цей факт закріплюється, як ми вже переконалися у пареміях на тему «сім'я / рід», а також у французьких фразеологічних висловах: **en père de famille** (досл. *як батько*), **fil à papa** (досл. *батьків син*), **de père en fils** (досл. *від батька до сина*), **contenter tout le monde et son père** (досл. *задовольнити усіх та свого батька*) (Давлетбаева, 2010: 131).

У турецькій мові історично спостерігаємо більш домінантну у порівнянні з французькою роль чоловіка у сім'ї, де жінка мала обмежені права та мусила практично в усьому коритися своєму чоловікові. Зазначимо заради справедливості, що за останні десятиріччя стан жінки в турецькій родині докорінно змінився. Ми говоримо про жінку, яка мешкає у місті, мегаполісі, а не у гірському віддаленому аулі, де можуть і досі панувати сурові патріархальні традиції та специфічні вимоги у ставленні до дружин, дочок, сестер. Зазначимо, що материнство в турецькій свідомості, до речі, як і у всіх цивілізованих народів, завжди оцінюється позитивно і узагальнюючий образ матері носить фундаментальний, значущий характер.

В Україні жінці, дружині у родині надається більш вагома роль, часто головуюча. Саме вона є берегинею сімейного вогнища, «шиєю», саме вона «заходить до палаючих хат та зупиняє коня», тощо (*Без матері й сонце не гріє. Без матки*

бджілки зникли дітки. Без матки нещасливі дітки. Дитина без матері – що стіл без скатертини. Мати з хати – горе в хату. Доти ягнятка скачуть, доки матір бачать. Отець помре – то півсироти дитина, а мати – то вже цілая сиротина. Рідна matka – тепла хатка. У кого мати рідненька, у того й сорочка біленька. Що мати навчить, то й батько не перевчить. Яка matka, такі й дітки. І задрипана ворона своїм дітям оборона.). На нашу думку, цей факт зумовлений історично: Україна набагато більше, ніж Франція та Туреччина потерпала від нападів загарбників та війн. І нажаль, потерпає зараз. Чоловіки захищають вітчизну, а їхні дружини залишаються вдома хазайнувати самі. Протягом багатьох століть вони навчилися виконувати тяжку чоловічу роботу, при цьому не забуваючи про власне жіночі обов'язки. Після війн багато родин зоставалися без чоловіка, батька, брата, сина і наші жінки були вимушені відбудувати країну та в буквальному сенсі тягнути свою сім'ю, бути і за батька, і за матір, і за дружину, і за чоловіка.

Висновки. Народна творчість протягом багатьох століть збагачує мову будь-якого народу та робить її більш образною та виразною. Прислів'я та приказки, а також фразеологізми є невід'ємною частиною народного фольклору і передають досвід та мудрість минулих століть. Ми можемо сміливо стверджувати той факт, що окрім яскравого різноманіття та своєрідності, багато з них несуть у собі справжні уроки мудрості, які передаються від попереднього покоління наступному, та зумовлюють ціннісні орієнтири у нашому житті.

Вивчення паремій в різних мовах та їх порівняння з рідною дає більш глибоке розуміння інших культур та допомагає встановити більш міцні стосунки з носіями цих мов, представниками іншомовних культур, покращити міжкультурну комунікацію.

Ми намагалися класифікувати прислів'я та приказки з теми родинних відносин за змістом та головною ідеєю висловлювання, а також знайти більш менш близькі еквіваленти в цих трьох мовах. Як показав аналіз, це не завжди виявилось можливим. До того ж охопити усі нюанси, різні значення та аспекти паремій та фразеологічних виразів в інших мовах для не носія мови є досить важкою задачею у зв'язку з лінгвістичними та культурно-історичними факторами. Ми встановили, що деякі паремії мають аналоги з дослівним, буквально перекладом навіть в генетично неспоріднених мовах, а деяким потрібен більш менш близький за змістом еквівалент. Трапляються і такі випадки, коли навіть приблизного

еквіваленту знайти не вдається. На це впливають не тільки різні граматичні структури порівнювальних мов, але й розбіжності в культурах, ментальності, релігіях (іслам, католицизм, православ'я), особливості традицій країн та історії розвитку мов різних народів, тощо.

Проведений аналіз доводить, що в зображенні родинних зв'язків у трьох порівнювальних мовах є багато спільного. Так, ми спостерігаємо ідентичні, паралельні, але іноді і однакові взаємовиключні формули родинної взаємодії. Наприклад, у французькій мові, а ще більше у турецькій, у порівнянні з українською виявляється патріархальність сімейного устрою. Зауважимо, що при цьому не принижується роль жінки, як матері та берегині сімейного вогнища, родинного затишку та втілення сімейних і духовних цінностей.

У більшості випадків в усіх мовах спостерігається звукова гармонія та милозвучність завдяки римі, але найбільшу кількість рим в пареміях демонструє саме українська мова. Це

сприяє швидкому запам'ятовуванню прислів'я чи приказки.

Цікавим на нашу думку було простежити те, як один той самий зміст паремії передається за допомогою порівняння з різними тваринами або рослинами, адже зоо- та фітоморфні образи є дуже яскравими виразниками емоційно-образного мислення етносу. Серед літературних художніх засобів ми виявили алегоричні порівняння, протиставлення, фітоморфну і зооморфну метафори, іронію.

Наприкінці зауважимо, що і французька, і турецька, і українська мови мають свою особливу манеру будувати приказки та прислів'я. Це повністю природньо і зумовлюється відмінностями граматичного характеру.

Звичайно, даний аналіз не є вичерпним, ми зробили невеличку спробу описати лише одну з його складових. Вважаємо, що наша робота має великі перспективи в рамках вивчення вже обраного напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батанова И. А. Концепт «семья» в русской и турецкой лингвокультурах. Казань: *Молодой ученый*, 2017. № 3(137). С. 645-648.
2. Биктагирова З. А. Образ ребенка в английской и турецкой паремииологии (на материале пословиц с семантическим компонентом родства). *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*. İzmir, 2007. Cilt: VII. Sayı 1, Sayfa 21-26.
3. Гак В. Г. Язык как форма самовыражения народа. Язык как средство трансляции культуры. М: Наука, 2000. 311 с.
4. Давлетбаева Д. Н. Картина мира в русской, английской, французской и турецкой фразеологии (на примере концепта «семья»). *Вестник СамГУ*. 2010. № 5 (79). С. 128-133.
5. Дюзенли М. В. Реконструкция метафорической картины мира семейных отношений: корпусно-идеографический подход: диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук : 10.02.19. Екатеринбург, 2016. 252 с.
6. Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями. Вид. 3-тє доп. і переробл. / В. М. Северенюк. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2014. 176 с.
7. Ebru Eren. Les proverbes français et turcs en tant que « dénominations métalinguistiques ». *Synergies Turquie*. 2017. № 10. pp. 13-27.
8. Hanife Nalan Genç. Une étude comparative sur quelques proverbes et locutions turcs et français concernant les relations familiales. *Türk ve Fransız atasözleri arasındaki Benzerlikler. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. № 24, 2007. pp. 55-69.
9. Monreynaud F., Pierron A., Suzzoni F. Dictionnaire de proverbes et dictons. La sagesse du monde entier. Paris: Dictionnaires Le Robert, 1989. 730 p.

REFERENCES

1. Batanova I. A. Kontsept «semya» v russkoy i turetskoy lingvokulturah [The concept of "family" in Russian and Turkish linguistic cultures] Kazan: Molodoy uchenyy, 2017. №3 (137). S. 645-648 [in Russian].
2. Biktagirova Z. A. Obraz rebenka v angliyskoy i turetskoy paremiologii (na materiale poslovits s semanticheskim komponentom rodstva) [The image of a child in English and Turkish paremiology (on the basis of proverbs with a semantic component of kinship)]. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*. İzmir, 2007. Cilt: VII. Sayı 1, Sayfa 21-26 [in Russian].
3. Gak V. G. Yazyik kak forma samovyirazheniya naroda. Yazyik kak sredstvo translyatsii kulturyi [Language as a form of self-expression of the people. Language as a means of transmitting culture]. M: Nauka, 2000. 311 s. [in Russian].
4. Davletbaeva D. N. Kartina mira v russkoy, angliyskoy, frantsuzskoy i turetskoy frazeologii (na primere kontsepta «semya») [The picture of the world in Russian, English, French and Turkish phraseology (on the example of the concept "family")]. *Vestnik SamGU*. 2010. № 5 (79). S. 128-133 [in Russian].
5. Dyuzenli M. V. Rekonstruktsiya metaforicheskoy kartiny mira semeynyih otnosheniy: korpusno-ideograficheskiy podhod: dissertatsiya na soiskanie uchenoy stepeni kandidata filologicheskikh nauk: 10.02.19. [Reconstruction of the meta-

phorical picture of the world of family relations: corpus-ideographic approach: dissertation for the degree of candidate of philological sciences: 10.02.19.]. Ekaterinburg, 2016. 252 s. [in Russian].

6. Tematychnyi slovnyk populiarnykh ukrainskykh prysliviv ta prykazok z komentariamy [Thematic dictionary of popular Ukrainian proverbs and sayings with comments]. Vyd. 3-tie dop. i pererobl. / V. M. Severeniuk. Ternopil: Navchalna knyha. Bohdan, 2014. 176 s. [in Ukrainian].

7. Ebru Eren. Les proverbes français et turcs en tant que « dénominations métalinguistiques ». Synergies Turquie. 2017. № 10. pp. 13-27.

8. Hanife Nalan Genç. Une étude comparative sur quelques proverbes et locutions turcs et français concernant les relations familiales. Türk ve Fransız atasözleri arasındaki Benzerlikler. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. № 24, 2007. pp. 55-69.

9. Monreynaud F., Pierron A., Suzzoni F. Dictionnaire de proverbes et dictons. La sagesse du monde entier. Paris: Dictionnaires Le Robert, 1989. 730 p.